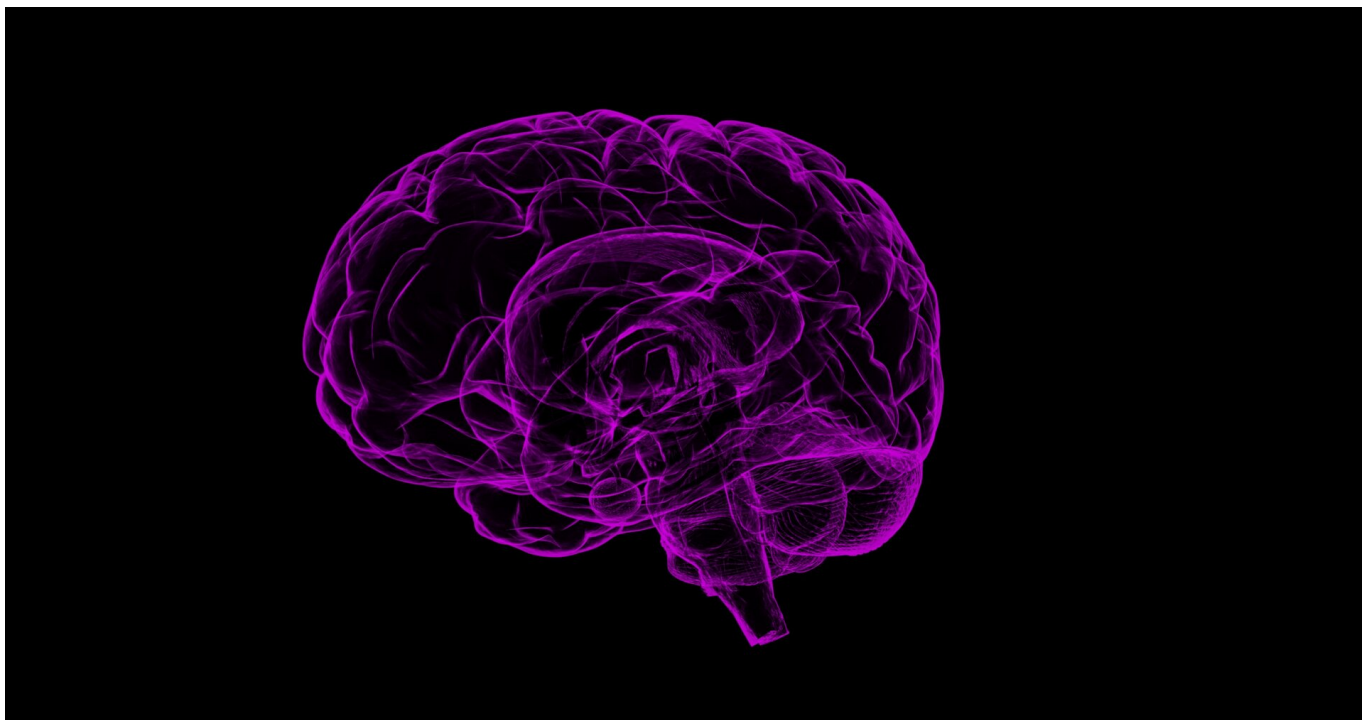

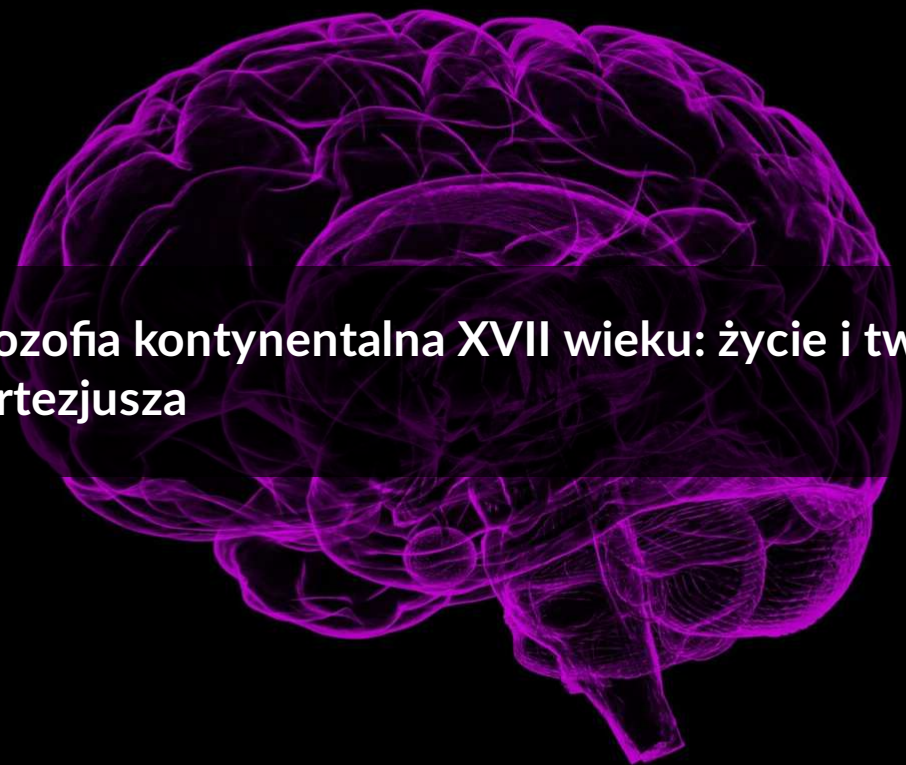
Filozofia kontynentalna XVII wieku: życie i twórczość Kartezjusza

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Descartes Rene, *Rozprawa o metodzie właściwego kierowania rozumem i poszukiwania prawdy w naukach*, tłum. Tadeusz Boy Żeleński, Warszawa 2009.
- Descartes Rene, *Rozprawa o metodzie właściwego kierowania rozumem i poszukiwania prawdy w naukach*, tłum. Tadeusz Boy Żeleński, 2009.
- Kartezjusz, *Istnienie rzeczy cielesnych*, [w:] tegoż, *Medytacja szósta*, tłum. M. i K. Ajdukiewiczowie.
- Kartezjusz, *Dowód psychologiczny*, [w:] tegoż, *Medytacja trzecia*, tłum. M. i K. Ajdukiewiczowie.
- Kartezjusz, *Umysł jest bardziej znany niż ciało*, [w:] tegoż, *Medytacja druga*, tłum. M. i K. Ajdukiewiczowie.

- Kartezjusz, *W co można wątpić*, [w:] tegoż, *Medytacja pierwsza*, tłum. M. i K. Ajdukiewiczowie.
- Kartezjusz, *Zarzuty siódme wraz z uwagami autora*, [w:] tegoż, *O prawomocności postępowania „od myślenia do bytu”*, tłum. S. Swieżawski.
- Kartezjusz, *Listy do księżniczki Elżbiety*, t. I, tłum. J. Kopania.
- Kartezjusz, *Listy do Regiusa*, t. XI, tłum. J. Kopania.
- *Medytacje...*, [w:] Kartezjusz, tłum. M. i K. Ajdukiewiczowie.
- (jw., II).
- tłum. I. Dąmbaska.

Filozofia kontynentalna XVII wieku: życie i twórczość Kartezjusza

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Co jest warunkiem uprawiania rzetelnej filozofii? W epoce nowożytności uznano, że takim warunkiem jest odnalezienie idealnej metody poznawania rzeczywistości. Za sprawą Kartezjusza możliwość naukowego poznania została wyprowadzona z samych zasad myślenia. To właśnie Kartezjańskie „myślenie o myśleniu” pozwoliło odkryć zasady wypowiadania prawd o bytach. Było to całkowite odwrócenie porządku starej filozofii, która wychodząc od struktury rzeczywistości, starała się odkryć reguły rządzące myśleniem.

Twoje cele

- Poznasz biografię i dorobek naukowy Kartezjusza.
- Scharakteryzujesz przełomową myśl filozoficzną Kartezjusza.
- Przeanalizujesz, dlaczego rozmyślenia Kartezjusza zostały poddane krytyce.
- Ocenisz znaczenie dokonań Kartezjusza dla określenia kierunku poszukiwań filozofii nowożytnej.

Przeczytaj

Dla zainteresowanych

Aby dowiedzieć się więcej na temat Kartezjusza, zapoznaj się z poniższymi materiałami:

- [Filozofia kartezjańska](#)
- [Filozofia kartezjańska: wątplenie metodyczne](#)
- [Filozofia kartezjańska: dualistyczny system metafizyczny](#)
- [Filozofia kontynentalna XVII wieku: racjonalizm Kartezjusza – nauka](#)

Życie i twórczość

René Descartes (1596-1650)

Źródło: domena publiczna.

Kartezjusz (René Descartes) urodził się w 1596 roku w La Haye-en-Touraine (obecnie miejscowość nosi nazwę Descartes) w rodzinie radcy parlamentu, w Bretanii. Ukończył słynne później ze swych absolwentów kolegium jezuickie w La Flèche, gdzie ujawniło się jego upodobanie do matematyki. Następnie przez dwa lata studiował w Poitiers prawo, ale zniechęcony do tradycyjnej nauki, która nie opierała się na żadnej solidnej podstawie, postanowił – jak sam powiada – uczyć się z książki świata, poszukując wiedzy użytecznej dla życia. W tym celu zaciągnął się w 1617 roku do armii holenderskiej, a następnie, w 1619 roku, do armii Maksymiliana Bawarskiego, z którą w czasie wojny trzydziestoletniej przemierzył Niemcy, Czechy, Węgry i Śląsk. Myliłby się jednak ktoś, kto by sądził, że Kartezjusz oddawał się w tym czasie wojaczce – przeciwnie, w obozach wojskowych poświęcał się

studiom matematycznym i fizycznym, napisał kilka rozpraw i wiele notatek, a w trakcie samotnych rozmyślań sformułował podstawy swojej filozofii.

W listopadzie 1619 roku miał trzy następujące po sobie sny-widzenia, które odsłoniły przed nim wizję filozofii uprawianej w sposób metodyczny. Po zakończeniu służby wojskowej Kartezjusz udał się w 1623 roku z dziękczynną pielgrzymką do Włoch. Następnie spędził kilka lat w Paryżu, gdzie

zaprzyjaźnił się m.in. z wpływowym w środowiskach naukowych ojcem Marine'em Mersenne'em. Salonowe życie paryskie rychło go jednak znużyło i Kartezjusz postanowił wycofać się do zacisznej Holandii (notabene wówczas kraju największej wolności ideologicznej i politycznej), gdzie przebywał, nie licząc kilku wizyt we Francji, aż do 1649 roku. W tym czasie zaprzyjaźnił się z przebywającą w Holandii księżniczką czeską Elżbietą, którą poznał już w czasie wojny trzydziestoletniej. Ich korespondencja stanowi do dziś ważne źródło służące zrozumieniu jego poglądów.

Pod wpływem Elżbiety, czeskiej księżniczki, Kartezjusz napisał swe ostatnie dzieło: *Namiętności duszy* (1649) – rozprawa ta, wydana jeszcze za życia Kartezjusza, w istotny sposób modyfikuje i łagodzi ostry dualizm metafizyczny charakteryzujący jego filozofię.

Źródło: Gerard van Honthorst, *Portret Elżbiety Czeskiej*, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Dysputa królowej Krystyny i Kartezjusza.

Jeszcze inna wybitna kobieta odegrała zasadniczą rolę w jego życiu — była to królowa szwedzka Krystyna. Otóż, interesując się (oprócz prowadzenia udanych wojen) filozofią, królowa Krystyna zapragnęła poznać z pierwszej ręki poglądy myśliciela, których echa zaczęły docierać także do Sztokholmu.

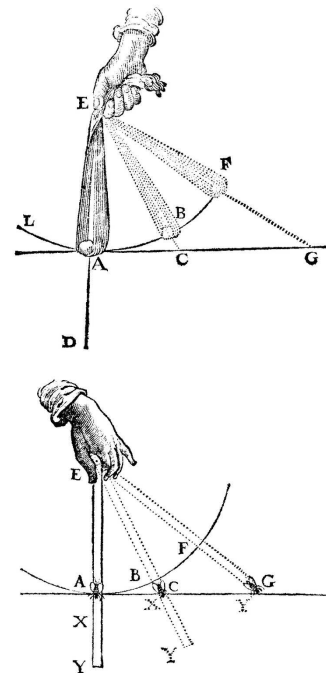
Źródło: detal z kopii dzieła Pierre'a Louisa Dumesnila, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Kartezjusz z wielkimi oporami zgodził się wreszcie na nalegania ambasadora francuskiego i jesienią 1649 roku udał się do Szwecji. Surowość północnego klimatu i niezwykle harmonogram zajęć królowej, która wyznaczyła na korepetycje z filozofii godzinę piątą rano, sprawiły, że filozof poważnie zapadł na zdrowiu i 11 lutego 1650 r. zmarł.

Spuścizna naukowa i filozoficzna Kartezjusza jest dosyć obszerna i miała przełomowe znaczenie historyczne, ale za życia filozofa ukazało się tylko kilka jego prac. W 1628 roku uczony napisał metodologiczne dzieło *Reguły kierowania umysłem*, które jednak ukazało się dopiero w 1701 roku. Praca z zakresu fizyki *Świat, czyli traktat o świetle* – napisana w 1633 roku, a odwołująca się do hipotezy heliocentrycznej – ze względu na ówczesne potępienie [Galileusza](#) została wydana w roku 1677. W 1637 roku Kartezjusz opublikował po francusku *Rozprawę o metodzie właściwego kierowania rozumem i poszukiwaniu prawdy w naukach* – ów wstęp filozoficzny do trzech naukowych traktatów o meteorach, dioptryce i geometrii stał się jego najsłynniejszym dziełem.

W cztery lata później, w 1641 roku, częściowo pod wpływem krytyk, z jakimi spotkała się *Rozprawa...*, wydał po łacinie *Medytacje o pierwszej filozofii*. Historia publikacji tego dzieła jest symptomatyczna. Otóż Kartezjusz, za pośrednictwem ojca Mersenne'a przedłożył tekst swoich sześciu *Medytacji...*

sześciu osobistościom bądź gremiom mającym znaczenie w ówczesnym świecie naukowym, z prośbą o przedstawienie ewentualnych zarzutów. Dostyc prędko otrzymał krytyczne odpowiedzi, na które sam z kolei ripostował, i dopiero cały ten korpus sześciu *Medytacji...*, sześciu zarzutów (w drugim wydaniu dodano jeszcze zarzuty siódme) i sześciu odpowiedzi na zarzuty zdecydował się opublikować. Niektórzy interpretatorzy dopatrują się w tych zabiegach wyrazu [kunktatorstwa](#) filozofa, który w pełni świadomy rewolucyjności swych poglądów pragnął zaoszczędzić sobie przykrości i kłopotów związanych z ewentualnym ich potępieniem przez tzw. czynniki opiniotwórcze, głównie kościelne (to przecież epoka wojen religijnych) – nawet w liberalnej Holandii. Inni jednak widzą w tych procedurach Kartezjusza nowego (nowożytnego) ducha nauki, wyrażającego się poprzez nowy styl pracy naukowej, mianowicie pracy zbiorowej, w ciągłym dialogu z oponentami.

W 1644 roku Kartezjusz opublikował po łacinie *Zasady filozofii*, które są systemowym wykładem tych treści filozoficznych, które w *Medytacjach...* przedstawione zostały w porządku „autobiograficznym”, a pięć lat później – wspomniane już *Namiętności duszy*. Za życia Kartezjusza ukazały się nadto w 1647 roku autoryzowane przez niego przekłady francuskie *Medytacji...* i *Zasad...*

Źródło: Ryciny do „Zasad filozofii”, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Słownik

byt

jeden z podstawowych i najogólniejszych terminów filozoficznych, oznaczający wszystko to, co jest lub każdą poszczególną rzecz wyodrębnioną ze względu na swoje cechy istotne

dualizm

(łac. *dualis* – dotyczący dwóch, podwójny) pogląd przyjmujący istnienie dwóch niezależnych od siebie czynników; w metafizyce (dualizm metafizyczny): pogląd zakładający, że istnieją dwie zasady lub dwa składniki **bytu** (np. duch i materia, idee i zjawiska), a wszystko, co istnieje, jest ich przejawem

kunktatorstwo

(łac. *cunctari* – wahać się, zwlekać) umyślne zwlekanie z czymś, przeciąganie czegoś, powolność w działaniu

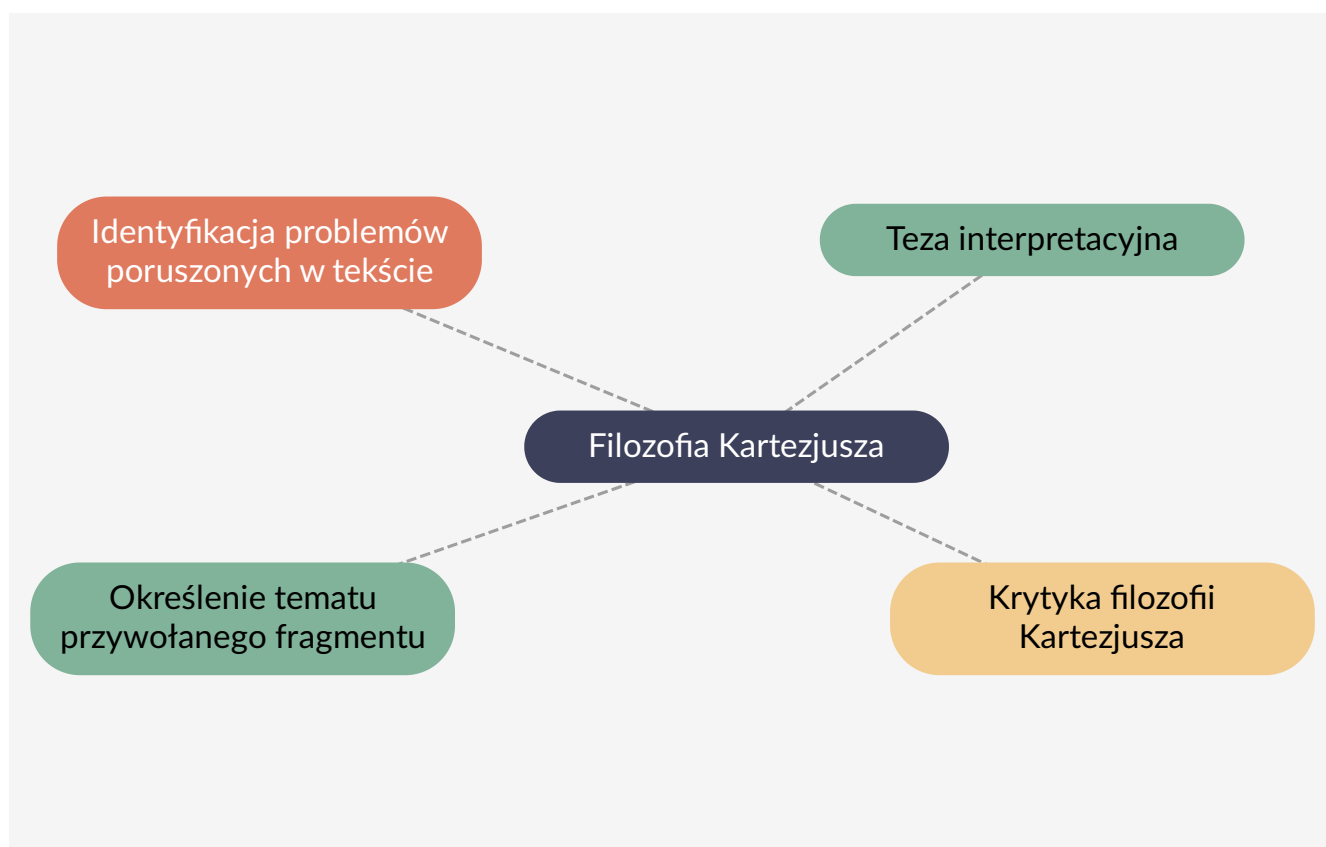
metafizyka

(gr. *ta meta ta physika* – to, co jest po fizyce) dział filozofii zajmujący się bytem jako takim – jego podstawowymi własnościami, leżącymi u podstaw świata, który jest nam dostępny poprzez doświadczenie zmysłowe

Audiobook

Polecenie 1

Wysłuchaj audiobooków, a następnie wybierz jeden fragment i poddaj go analizie, uzupełniając mapę myśli.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/Pw0awkr6l>

René Descartes

Rozprawa o metodzie właściwego kierowania rozumem i poszukiwania prawdy w naukach

Co się tyczy analizy starożytnych i algebry współczesnych, to, poza tym, iż przedmiot ich jest zawsze bardzo oderwany i zda się bez żadnego zastosowania, pierwsza z nich jest zawsze tak związana z rozważaniem figur, iż, ćwicząc władzę pojmowania, równocześnie nuży bardzo wyobraźnię; w drugiej zaś tak się poddano władzy pewnych prawideł i znaków, iż uczyniono z niej w miejsce wiedzy, która by rozwijała umysł, sztukę mętną i ciemną, która go obciąża. Za sprawą tych okoliczności pojąłem

konieczność szukania jakiejś innej metody, która, zawierając korzyści tych trzech, byłaby wolna od ich błędów. Jak mnogość praw dostarcza często usprawiedliwienia występkom, tak iż w państwie o wiele większy jest ład wówczas, gdy przy niewielkiej ilości praw, są one bardzo ściśle przestrzegane, podobnie, zamiast wielkiej liczby prawideł, z których składa się logika, sądziłem, iż wystarczą mi następujące cztery, bylebym postanowił raz na zawsze i niezłomnie nie zaniedbać ani razu ich przestrzegania.

Pierwszym było nie przyjmować nigdy żadnej rzeczy za prawdziwą, zanim jej nie poznam z całą oczywistością jako takiej: to znaczy unikać starannie pośpiechu i uprzedzeń, i nie obejmować swoim sądem niczego poza tym, co się przedstawi memu umysłowi tak jasno i wyraźnie, iż nie miałbym żadnego powodu podania tego w wątpliwość.

Drugim – podzielić każde z rozpatrywanych zagadnień na tyle części, na ile się da i ile będzie tego wymagać lepsze rozwiązanie.

Trzecim – prowadzić myśli po porządku, zaczynając od przedmiotów najprostszych i najłatwiejszych do poznania, aby następnie wznosić się pomału, jak gdyby po stopniach, aż do poznania bardziej złożonych; należy się przy tym domniemywać prawidłowych związków nawet między tymi, które nie tworzą naturalnego szeregu.

Ostatnim – czynić wszędzie wyszczególnienia tak dokładne i przeglądy tak ogólne, abym był pewny, iż nic nie opuściłem.

Owe długie łańcuchy racji prostych i łatwych, którymi geometryści zwykli się posługiwać, aby dojść do najtrudniejszych dowodów, nasunęły mi przypuszczenie, iż wszystkie rzeczy, podpadające pod poznanie ludzkie świadomości ludzkiej, w taki sam sposób wzajemnie z siebie wynikają i że nie istnieją z pewnością tak odległe, do których niemielibyśmy dotrzeć, ani tak ukryte, których niemielibyśmy odkryć, bylebyśmy tylko powstrzymali się od przyjęcia za prawdziwą wszelkiej rzeczy, która nią nie jest, i zachowali zawsze porządek, jaki jest potrzebny, aby je wyprowadzić jedne z drugich.

Źródło: René Descartes, *Rozprawa o metodzie właściwego kierowania rozumem i poszukiwania prawdy w naukach*, tłum. T. Boy Żeleński, Warszawa 2009.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/Pw0awkr6l>

René Descartes

Rozprawa o metodzie właściwego kierowania rozumem i poszukiwania prawdy w naukach

Rozsądek jest rzeczą ze wszystkich na świecie najlepiej rozdzieloną, każdy bowiem sądzi, że jest w nią tak dobrze zaopatrzony, iż nawet ci, których we wszystkim innym najtrudniej jest zadowolić, niezwykle pragną go więcej, niż posiadają. Nie jest prawdopodobne, aby się wszyscy mylili co do tego; raczej świadczy to, iż zdolność dobrego sądzenia i rozróżniania prawdy od fałszu, co nazywamy właśnie rozsądkiem lub rozumem, jest z natury równa u wszystkich ludzi. Tak więc rozbieżność sądów nie pochodzi stąd, że jedni są roztropniejsi od drugich, ale jedynie stąd, iż prowadzimy myśli nasze rozmaitymi drogami i nie bierzemy pod rozwagę tych samych rzeczy. Nie dość bowiem, aby mieć umysł bystry, ale najważniejsza rzecz, aby właściwie go stosować. (...)

Źródło: René Descartes, *Rozprawa o metodzie właściwego kierowania rozumem i poszukiwania prawdy w naukach*, tłum. T. Boy Żeleński, Warszawa 2009.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/Pw0awkr6l>

René Descartes

Rozprawa o metodzie właściwego kierowania rozumem i poszukiwania prawdy w naukach

Następnie, rozpatrując z uwagą, czym jestem, spostrzegłem, iż o ile mogę sobie przedstawić, że nie mam ciała i że nie ma żadnego świata ani miejsca, gdzie bym był; nie mogę sobie jednakowoż przedstawić, jakobym nie istniał wcale. Przeciwnie, z tegoż właśnie, iż zamierzałem wątpić o prawdzie innych rzeczy, wynikało bardzo jasno i pewnie, że istnieję; natomiast, gdybym tylko przestał myśleć, choćby nawet wszystka reszta tego, co sobie wyobraziłem, była prawdą, nie miałbym żadnej przyczyny mniemać, iż istnieję. Poznałem stąd, że jestem substancją, której całą istotą, czyli naturą jest jeno myślenie i która, aby istnieć, nie potrzebuje żadnego miejsca, ani nie zależy od żadnej rzeczy materialnej; tak iż to ja, to znaczy dusza, przez którą jestem tym, czym jestem, jest zupełnie odrębna od ciała, a nawet jest łatwiejsza do poznania niż ono, i że, gdyby nawet ono nie istniało, byłaby i tak wszystkim czym jest.

Źródło: René Descartes, *Rozprawa o metodzie właściwego kierowania rozumem i poszukiwania prawdy w naukach*, tłum. T. Boy Żeleński, Warszawa 2009.

Polecenie 2

Wymyśl dialog między Kartezjuszem a osobą krytykującą jego poglądy. Posłuż się argumentami zapisanymi na mapie myśli.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Dlaczego Kartezjusz zrezygnował z nauki akademickiej? Zaznacz poprawną odpowiedź.

- ☐ Kartezjusz nie spełniał oczekiwań nauczycieli i został usunięty z uniwersytetu.
- ☐ Kartezjusz wolał oddać się służbie wojskowej niż studiować.
- ☐ Kartezjusz uważał, że tradycyjna nauka nie opiera się solidnych podstawach.

Ćwiczenie 2

Uzupełnij lukę właściwą odpowiedzią.

Inspiracją dla Kartezjusza przy tworzeniu jego metody była .

biologia

teologia

matematyka

fizyka

metafizyka

Ćwiczenie 3

Odpowiedz na pytanie, jakie dzieło napisał Kartezjusz pod wpływem księżniczki Elżbiety i co było jego tematem?

Ćwiczenie 4

Które z dzieł Kartezjusza zostały poświęcone fizyce? Zaznacz poprawne odpowiedzi.

☐

Namiętności duszy (1649)

☐

Medytacje o pierwszej filozofii (1641)

☐

Świat, czyli traktat o świetle (1633)

☐

Rozprawa o metodzie właściwego kierowania rozumem i poszukiwania prawdy w naukach (1637)

Ćwiczenie 5

Jakie cztery główne reguły myślenia przyjął Kartezjusz, by uczynić swoją metodę niezawodną? Dopasuj elementy.

Pierwsza reguła

rozwiązywanie problemu
zaczynać od jego najprostszych
elementów i przechodzić kolejno
do coraz trudniejszych i bardziej
złożonych, pamiętając
równocześnie o spójności całości
zagadnienia

Druga reguła

czynienie dokładnych
wyszczególnień, by żaden
z aspektów problemu nie został
pominięty

Trzecia reguła

dzielić każdy problem na
możliwie najmniejsze składowe
i starać się znajdować
rozwiązanie dla każdej z nich

Czwarta reguła

przyjąć postawę sceptyczną i nie
wydawać sądów o niczym innym
niż to, co jawi się umysłowi jasno
i wyraźnie

Ćwiczenie 6

Jakie były przekonania Kartezjusza dotyczące zdrowego rozsądku? Zaznacz poprawne odpowiedzi.

- ☐ Zdrowy rozsądek to zdolność wydawania właściwych sądów.
- ☐ Zdrowy rozsądek to umiejętność odróżniania prawdy od fałszu.
- ☐ Zdrowy rozsądek jest tym, co prowadzi do błędów sądzenia.
- ☐ Zdrowy rozsądek jest w równym stopniu zdolnością każdego człowieka.
- ☐ Zdrowy rozsądek to iluzja będąca efektem postrzeżeń zmysłowych.

Ćwiczenie 7

Wyjaśnij, w jaki sposób przedstawiał Kartezjusz swoje stanowisko dotyczące istnienia?

Ćwiczenie 8

Napisz esej, w którym zajmiesz stanowisko w dyskusji, czy Kartezjusz słusznie został nazwany „ojcem nowożytnej filozofii”. W swoich rozważaniach odwołaj się do poglądów innych filozofów.

Dla nauczyciela

Autor: Paweł Kaniowski

Przedmiot: Filozofia

Temat: Filozofia kontynentalna XVII wieku: życie i twórczość Kartezjusza

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

II. Elementy historii filozofii.

3. René Descartes. Uczeń:

3) krytycznie rekonstruuje kartezjański argument na rzecz istnienia świata zewnętrznego;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne. Uczeń:

- przedstawia biografię i dorobek naukowy Kartezjusza;
- charakteryzuje przełomową myśl filozoficzną Kartezjusza;
- analizuje, dlaczego rozmyślenia Kartezjusza zostały poddane krytyce;
- ocenia znaczenie dokonań Kartezjusza dla określenia kierunku poszukiwań filozofii nowożytnej.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm;
- nauczanie wyprzedzające.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja;
- debata;
- drama;
- praca z multimediami.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Uczniowie zapoznają się z treściami w sekcji „Przeczytaj”.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel, po zalogowaniu się na platformie i wyświetleniu e-materiału, odczytuje uczniom temat zajęć oraz cele, a następnie prosi, by na ich podstawie uczniowie sformułowali kryteria sukcesu.
2. **Dyskusja wprowadzająca.** Nauczyciel odczytuje pytanie znajdujące się we wprowadzeniu do e-materiału wyświetlonego na tablicy: *Co jest warunkiem uprawiania rzetelnej filozofii?* Prosi uczniów, aby w parach rozpoczęli wstępną dyskusję na ten temat. Uczniowie dzielą się swoimi spostrzeżeniami na forum, a wybrana osoba zapisuje najważniejsze spostrzeżenia i wnioski z dyskusji na tablicy.

Faza realizacyjna:

1. **Praca z tekstem.** Jeżeli przygotowanie uczniów do lekcji jest niewystarczające, nauczyciel prosi o indywidualne zapoznanie się z treścią w sekcji „Przeczytaj”. Każdy uczestnik zajęć podczas cichego czytania wynotowuje najważniejsze kwestie poruszone w tekście. Następnie wybrani uczniowie odczytują na głos swoje notatki. Nauczyciel inicjuje rozmowę kierowaną porządkującą ten etap pracy.

2. **Praca z multimedium.** Uczniowie dzielą się na 3 grupy i pracują z tekstem źródłowym, postępując według ustalonego trybu pracy:

- Określenie tematu przywołanego fragmentu.
- Identyfikacja problemów poruszonych w tekście.
- Teza interpretacyjna.
- Krytyka filozofii Kartezjusza.

Po analizie tekstu uczniowie uzupełniają mapę myśli. Nauczyciel prosi osobę reprezentującą grupę do odczytania haseł z mapy myśli. Grupy uzupełniają multimedium.

3. **Drama.** Uczniowie dzielą się na zespoły 4-osobowe. Następnie nauczyciel informuje, że w dalszej pracy będą wykorzystywać metodę dramy w odniesieniu do mapy myśli, ilustrując problem krytyki Kartezjusza. Każdy zespół ma przygotować scenkę, podczas której wcielą się w postać Kartezjusza i osoby krytykujące jego poglądy.

Poszczególne role uczniów:

- dziennikarz-komentator, który jest przede wszystkim odpowiedzialny za merytoryczną informację,
- dziennikarz przeprowadzający wywiad, który powinien zadać interesujące pytania,
- osoba, z którą będzie przeprowadzany wywiad, a która powinna się wczuć w odgrywaną postać.

Nauczyciel wyznacza ramy czasowe na przygotowanie, po którym następuje odegranie wybranych ról. Na koniec następuje podsumowanie przez nauczyciela oraz w razie potrzeby uzupełnienie przedstawianych informacji.

4. Uczniowie wykonują ćwiczenia interaktywne z sekcji „Sprawdź się”. Wyniki pracy omawiane są na forum i komentowane przez nauczyciela.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel ponownie wyświetla na tablicy temat lekcji zawarty w sekcji „Wprowadzenie” i inicjuje krótką rozmowę na temat kryteriów sukcesu. Czego się uczniowie nauczyli?
2. Nauczyciel zadaje uczniom pytania:
 1. Jakie dzieło napisał Kartezjusz pod wpływem księżniczki Elżbiety i co było jego tematem?
 2. W jaki sposób przedstawiał Kartezjusz swoje stanowisko dotyczące istnienia?

Praca domowa:

1. Napisz esej, w którym zajmiesz stanowisko w dyskusji, czy Kartezjusz słusznie został nazwany „ojcem nowożytnej filozofii”. W swoich rozważaniach odwołaj się do poglądów innych filozofów.

Materiały pomocnicze:

- Drozdowicz Z., *Kartezjański racjonalizm: zrozumieć Kartezjusza*, Poznań 2014.

- Drozdowicz Z., *Kartezjusz a współczesność*, Poznań 1980.
- Tatarkiewicz W., *Historia filozofii*, tom 2, Warszawa 2005.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Uczniowie mogą wykorzystać medium w sekcji „Audiobook” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.